

**Broj: UT-6/22**

**Sarajevo, 23.01.2023. godine**

## **IZVJEŠTAJ**

### **SA XV STRUČNOGSAVJETOVANJA TUŽILACA U BOSNI I HERCEGOVINI**

Udruženje tužilaca/tužitelja Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Udruženje) je uz pomoć cijjenjenih partnera i to: Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine – VSTV – Projekat jačanja tužilačkih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa i VSTV- Projekat unapređenja rada na predmetima ratnih zločina – IPA 2019, J.U. Centar za edukaciju sudija i tužitelja FBiH – CEST FBiH, J.U. Centar za edukaciju sudija i tužitelja RS – CEST RS, Ministarstvo pravosuđa SAD/Program za razvoj, pomoć i edukaciju tužilaštava u prekomorskim zemljama – US DoJ/OPDAT, USAID – Pravosuđe protiv korupcije, Međunarodna organizacija za migracije - IOM, Međunarodni forum solidarnosti – MFS - EMMAUS, Vijeće Evrope (EV), Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi - OSCE Misija u Bosni i Hercegovini, UNICEF, Atlantska inicijativa, AIRE centar, Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu - CPRC, i ostvarilo uspješnu, kvalitetnu i ugodnu saradnju na organizaciji „XV savjetovanje tužilaca u Bosni i Hercegovini“ (u daljem tekstu: Savjetovanje) u 2022. godini.

Savjetovanje je uspješno i na izuzetno zadovoljstvo svih učesnika i gostiju Udruženja održano u Neumu, u vremenskom periodu 17. – 20.10.2022. godine, uz naznaku da je na ovogodišnjem savjetovanju bio prisutan značajno veliki broj učesnika koji se ističe, kako po broju tako i po kvaliteti, u odnosu na savjetovanja održana prethodnih godina, što jednu od potvrda navedenom predstavlja i činjenica da je ove godine održan i 7. panel „**Integritet, etika i odgovornost sudija i tužilaca**“, o kojem će više informacija biti kasnije u Izvještaju.

Na dan 17.10.2022 godine, od 16,00 – 19,00 sati bio je predviđen dolazak i registracija učesnika, izlagača i gostiju Savjetovanja, dok je savjetovanje održano u periodu 18. – 20.10.2022. godine.

Treći dan, 20.10.2022. godine, a prema dnevnim redovima za sve panele, Savjetovanje je uspješno završeno do pauze za ručak, nakon čega je slijedio odlazak učesnika, izlagača i gostiju.

Također, trći dan Savjetovanja organizovan je 7. panel u vremenu od 9,00 do 11,00 sati, na kojem su učestvovali pojedini prijavljeni učesnici sa ostalih panela.

Osim registracije koja je vršena na dan dolaska, registracija učesnika i izlagača vršena je i u preostala tri dana Savjetovanja.

Ukupan broj učesnika i izlagača Savjetovanja iznosio je 207, te četiri gosta Udruženja, uz postojanje mogućnosti neznatnog odstupanja od navedenog broja učesnika, kako ukupno tako i pojedinačno u odnosu na panele, ukoliko je neko od učesnika otkazao prisustvo nakon što su dostavljeni finalni spiskovi učesnika, ali takva odstupanja su neznatna u odnosu na navedeni ukupan broj učesnika.

Učesnici Savjetovanja bili su tužioci i druge osobe delegirane iz svih tužilaštava u Federaciji BiH, kao i oni učesnici koje je delegirao Centar za edukaciju sudija i tužilaca RS.

Savjetovanje je tematski organizovano u sedam panela koji su se održavali zasebno u za to predviđenim prostorijama, međusobno fizički odvojeni i prema dnevnim redovima predviđenim za svaki panel posebno.

### **PANEL 1 – Borba protiv korupcije i organizovanog kriminala visokog nivoa**

Panel 1 tematski je bio određen kao „Borba protiv korupcije i organizovanog kriminala visokog nivoa“, a broj učesnika sa izlagačima iznosio je ukupno 57.

Učesnici i izlagači savjetovanja pridržavali su se dnevnog reda i tematske cjeline određene istim u potpunosti su ispoštovane.

Prvi dan Savjetovanja, i to 18.10.2022. godine, osim uvodnog obraćanja, podijeljen je bio u tri tematske cjeline kako je to naznačeno u dnevnom redu.

Drugi dan Savjetovanja, i to 19.10.2022. godine, također je bio podijeljen u tri tematske cjeline kako je to naznačeno u dnevnom redu.

Treći dan Savjetovanja, i to 20.10.2022. godine, bio je podijeljen u tri tematske cjeline kako je to naznačeno u dnevnom redu, uz zaključnu diskusiju na kraju.

Osim tematske obrade cjelina naznačenih u dnevnom redu, Savjetovanje je u odnosu na ovaj Panel obilovalo i primjerima iz prakse u okviru čega je bilo izraženo aktivno učešće svih učesnika kroz diskusiju i interakciju, što je rezultiralo identifikaciji problema u praksi i nastojanju da se pronadu rješenja za iste, i dr..

Zaključci doneseni u odnosu na ovaj Panel su slijedeći:

#### **Tema: Analiza kaznene politike u predmetima korupcije, privrednog i organizovanog kriminala – predstavljanje nalaza i preporuka**

**Zaključak:** Prihvataju se rezultati i opšte preporuke-smjernice iz prezentirane Analize kaznene politike u predmetima korupcije, privrednog i organizovanog kriminala, USAID-ovog projekta Pravosuđe protiv korupcije, i u tom smislu je potrebno preduzeti dalje aktivnosti u cilju unapređenja praksi predlaganja, odmjeravanja i obrazlaganja odluke o krivičnopravnoj sankciji u ovim vrstama predmeta. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti obuci sudija i tuzilaca, sa fokusom na primjenu olakšavajućih i otežavajućih okolnosti. Potrebno je dostaviti Analizu svim pravosudnim institucijama u BiH u cilju upoznavanja sa njenim rezultatima i opštim preporukama-smjernicama, i poduzimanja aktivnosti ka unapređenju pravosudnih praksi u ovoj oblasti.

#### **Tema: Saradnik pravosuđe - svjedok pokajnik**

**Zaključak:** Iako bi institut “svjedok saradnik pravosuđa” (svjedok pokajnik) mogao biti jedan od važnijih instrumenata krivičnog pravosuđa u otkrivanju i procesuiranju korupcije i

organizovanog kriminala, krivičnopravno zakonodavstvo u BiH ne propisuje na odgovarajući način upotrebu ovog instituta, odnosno u FBiH ne primjenjuju se zakonske odredbe posebnog zakona. Učesnici panela naglašavaju potrebu da se kroz osiguranje preciznog zakonskog definisanja ovog instituta omogući korištenje ovog instituta u skladu sa zakonom i pozivaju na urgentno djelovanje nadležnih izvršnih i zakonodavnih organa vlasti u provođenju zakonodavnih reformi u krivičnoj oblasti.

### **Tema: Nečinjenje kao način izvršenja krivičnog djela korupcije**

**Zaključak:** Praksa ukazuje da postoje nejasnoće i izazovi u primjeni relevantnih zakonskih odredbi u vezi sa otkrivanjem i dokazivanjem koruptivnih krivičnih djela izvršenih nečinjenjem i krivičnog djela “Neizvršenje sudske odluke”. Potrebno je da tužilaštva u BiH detaljno analiziraju tužilačke prakse, posebno izazove u odnosu na krivično djelo “Neizvršenje sudske odluke”, pa shodno rezultatima takve analize identifikuju mjere za unapređenje efektivnosti tužilaštava u otkrivanju i procesuiranju izvršilaca ovih krivičnih djela, te identifikuju eventualne potrebe za odgovarajućom izmjenom zakona.

### **Tema: Izrada optužnica u predmetima korupcije – praktični aspekti**

#### **Zaključci:**

- Ispravno određivanje odnosno opisivanje svojstva počinioca izuzetno važno jer predstavlja bitan element krivičnog djela bez kojeg ono ne postoji. Kod samog opisivanja svojstva osobe, u odnosu na konkretnu radnju izvršenja krivičnog djela, neophodno je u okviru opisa ukazati na konkretnu odredbu zakona ili drugog akta iz koje proizlazi da je toj osobi povjereno konkretno ovlaštenje ili konkretni krug poslova uz navođenje sadržaja odredbe propisa, odnosno konkretnih ovlaštenja, konkretnih prava ili obaveza koja ima na određenoj funkciji, a koja su u direktnoj vezi sa radnjom izvršenja (činjenjem, odnosno propustom ili nečinjenjem), u konkretnom događaju koji je predmet krivičnog postupka.
- U slučajevima kada određena osoba formalno nema svojstvo neophodno za počinjenje ove vrste krivičnih djela, ali de facto obavlja poslove ili ima ovlaštenja iz kojih se uzrokuje određena relevantna krivično pravna posljedica pokus treba biti na posebnoj obavezi tužioca da faktičko svojstvo osobe (češće odgovorne, a rjeđe službene) dokaže kroz, najčešće, subjektivne dokaze.
- Opis djela treba da bude jasno određen i precizan, da sadrži samo relevantne činjenice i da u odnosu na svaki navod iz opisa u prijedlogu dokaza postoji tačno određeni dokaz (subjektivni ili objektivni) kojim se dokazuje upravo ta činjenica.
- Kod opisivanja bilo koje od alternativno ponuđenih radnji izvršenja, povezivanje istih sa blanketnim propisom je obavezno. Čak i kada se predmetno djelo vrši samo radnjom iskorištavanja svog službenog položaja ili ovlaštenja, neophodno je ukazati na propis iz kojeg učinilac crpi takav položaj ili ovlaštenje, što nekad može biti već obuhvaćeno u dijelu opisivanja svojstva učinioca kao službene ili odgovorne osobe uz navođenje da je ovlaštenje iskorišteno protivno interesima službe.
- Kod navođenja blanketnog propisa, vrlo bitno je u toku istrage imati ažurne podatke o tim propisima u odnosu na vrijeme i mjesto izvršenja krivičnog djela.

- Kod opisivanja radnje izvršenja krivičnih djela sa radnjama primanja ili davanja dara ili drugih oblika koristi, bilo da je riječ o radnji zahtijevanja ili primanja, neophodno je istu opisati u skladu sa stvarnim činjeničnim stanjem koje je proizašlo iz radnji dokazivanja i spriječiti isključivo korištenje zakonske terminologije. I radnja zahtijevanja i radnja primanja se može izvršiti na različite načine, usmeno, oči u oči, u telefonskom razgovoru, putem poruke, e-maila, pa čak i gestom, konkludentnom radnjom, te je u tom kontekstu neophodno tu radnju opisati onako kako se ona zaista i poduzela.
- Kod ove vrste krivičnih djela u optužnici se mora detaljno opisati stvarni ili pretpostavljeni službeni ili društveni ili uticajni položaj ili drugi status izvršioca, odnosno jasno opisati da li je izvršilac službena ili odgovorna osoba i po kojem osnovu (navesti blanket iz kojeg to svojstvo proizlazi), te opisati koju to tačno službenu ili drugu radnju (po kojem propisu, aktu tj. konkretnoj odredbi/-navesti blanketni propis-) u konkretnoj situaciji službena ili odgovorna treba da postupa tj. da nešto izvrši/ne izvrši, jer navedeno predstavlja bitna obilježja ove vrste krivičnih djela.
- Neophodno je činjenično opisivati događaj na način da se iz tog opisa može izvesti zaključak o svijesti i volji učinioca, odnosno da je učinilac bio svjestan radnje izvršenja i da je htio nastupanje zabranjene posljedice ili da eventualno postoji neki drugi oblik saglašavanja sa posljedicom.
- S tim u vezi, u okviru prikupljanja dokaza potrebno je posebnu pažnju usmjeriti na dokaze koji povezuju učinioca sa osobom kojoj je pribavio korist (recimo sa osobom koja je zaposlena u javnom preduzeću ili sa osobom kojoj je dodijeljen neki ugovor u postupku javne nabavke).
- Za uspješno krivično procesuiranje ove vrste krivičnih djela, segment postojanja umišljaja na strani učinioca neophodno je posebno obrađivati u završnim riječima, gdje će se kroz analizu provedenih dokaza koji se odnose na objektivne elemente krivičnih djela dati poseban osvrt na zaključke o subjektivnom odnosu učinioca prema djelu, odnosno njegovu svijest o svim bitnim obilježjima djela, svojstvu i radnji, a potom i njegovu volju za prouzrokovanje konkretne posljedice.
- U prijedlogu dokaza neophodno je preciziranje dokaza u odnosu na svaki od elemenata krivičnog djela. Bilo da se radi o subjektivnim ili objektivnim dokazima, kroz prijedlog dokaza poželjno je razdvojiti dokaze koji se odnose na svojstvo učinioca, dokaze koji se odnose na konkretna ovlaštenja, dokaze o vremenu i mjestu, radnji izvršenja i posljedici. Vrlo često optužnica ima više od jedne tačke, u kojem slučaju je poželjno razdvajanje prijedloga dokaza po tačkama optužnice, uz poseban dio dokaza koji se odnosi na sve tačke optužnice.
- Redosljed predloženih dokaza može varirati od slučaja do slučaja i s tim u vezi neophodno je taktiziranje u redosljedu izvođenja dokaza. Neophodan je što aktivniji i agresivniji pristup tužilaca u insistiranju na provođenju dokaza po planiranom redosljedu. Ukoliko to konkretan slučaj opravdava, u prijedlozima dokaza treba raditi sve moguće kombinacije provođenja dokaza koje će na najbolji mogući način omogućiti dokazivanje činjenica iz činjeničnog opisa optužnice.

- Rezultati istrage treba da prikažu istražne radnje koje je tužilac proveo u istrazi, kao i to koji su dokazi, bez predstavljanja njihovog sadržaja, prikupljeni za koje tačke optužnice ili elemente krivičnog djela.

### **Tema: Posrednik izvršilac krivičnog djela (izvršilac iz sjene)**

**Zaključak:** Naredne izmjene krivičnih zakona bi trebale definisati pojam i pojavne oblike izvršioca krivičnog djela, jer je metodološki neopravdano zakonsko definisanje saizvršilaštva uz paralelno nepostojanje definicije izvršioca krivičnog djela. Na taj način bi se izbjeglo određivanje pojma izvršioca na temelju opštih odredbi krivičnog zakona, te bi se konstituisalo zakonsko diferenciranje pojedinih oblika izvršilaštva, odnosno diferenciranje izvršilaštva i saučesništva u užem smislu.

## **PANEL 2 – Procesuiranje predmeta ratnih zločina**

Panel 2 je tematski bio određen kao „Procesuiranje predmeta ratnih zločina“, a broj učesnika sa izlagačima je iznosio ukupno 29.

Učesnici i izlagači savjetovanja pridržavali su se dnevnog reda i tematske cjeline određene istim u potpunosti su ispoštovane

Prvi dan Savjetovanja, i to 18.10.2022. godine, osim uvodnog obraćanja, podijeljen je bio u četiri tematske cjeline kako je to naznačeno u dnevnom redu.

Drugi dan Savjetovanja, i to 19.10.2022. godine, također je bio podijeljen u četiri tematske cjeline kako je to naznačeno u dnevnom redu.

Treći dan Savjetovanja, i to 20.10.2022. godine, bio je podijeljen u dvije tematske cjeline, a koje su se odnosile na rekapitulaciju edukacije i usvajanja zaključaka, te evaluaciju i završne riječi.

Kao i na ostalim panelima, ovaj Panel je, osim tematske obrade cjelina po dnevnom redu, također obilježen primjerima iz prakse u okviru čega je bilo izraženo aktivno učešće svih učesnika kroz diskusiju i interakciju, što je rezultiralo identifikaciji problema u praksi i nastojanju da se pronađu rješenja za iste, itd.

Zaključci doneseni u odnosu na ovaj Panel su slijedeći:

1. Još jednom se iskazuje zahvalnost Evropskoj uniji na sveobuhvatnoj podršci pravosuđu Bosne i Hercegovine kroz projekat „Unapređenje rada na predmetima ratnih zločina u BiH“ – IPA 2019 namijenjenoj unapređenju efikasnosti procesuiranja predmeta ratnih zločina kroz prizmu obligatornih zahtjeva Revidirane državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina. Paralelno sa očekivanim smanjenjem IPA kapaciteta u sudovima i tužilaštvima naglašava se obaveza ubrzanja rada na predmetima ratnih zločina kako u tužilačkoj fazi, tako i u okvirima sudskog postupka, uz obavezno zadovoljenje standarda kvalitete rada, te pravilnog i pravičnog rješavanja krivične stvari.
2. Konstatuje se sveobuhvatnost normativnog okvira VSTV BiH i obaveza dosljedne primjene naloga, smjernica i preporuka. Potonje prije svega iziskuje unapređenje nadzora

od strane rukovodilaca odsjeka/odjela, te glavnih tužilaca. U tom smislu primjeran normativni model predstavlja Opšte uputstvo Republičkog javnog tužilaštva Republike Srpske prema kojem sve naredbe o obustavi istrage/naredbe o nesprovođenju istrage prethodno moraju biti predmetom revizije i konačnog odobrenja republičkog tužioca koji vrši nadzor nad efikasnošću i kvalitetom rada. S tim u vezi se pozivaju sva tužilaštva da uspostave interni model koji će formalizirati i dodatno konkretizirati radnje vršenja nadzora nad radom tužilaca. Nadalje, iako su generalni standardi zadovoljavajući, horizontalna saradnja i komunikacija sa lokalnim/regionalnim policijskim agencijama treba biti dodatno unapređena kako na svakodnevnom nivou, tako i na nivou održavanja redovnih mjesečnih operativnih sastanaka. Sljedstveno se podsjećaju i pozivaju tužioci da primjenjuju zaključke usvojene na posljednjem strateškom forumu prema kojima će SIPA pružiti potrebnu podršku u radu entitetskih tužilaštava na predmetima (1) u kojima je ranije postupala, te (2) predmetima u kojima prijavljeno/osumnjičeno lice uživa javni ugled ili obnaša funkciju javnog ovlaštenja na području mjesne nadležnosti, odnosno u okvirima stvarne nadležnosti entitetskog tužilaštva. Također se ističe preporuka strateškom forumu da na narednom sastanku razmotri mogućnost postupanja SIPA-e u KTNZRZ predmetima entitetskih tužilaštava u slučajevima povezanosti sa KTRZ predmetima koji zadovoljavaju prethodno derivirane standarde. Komplementarno je neophodno detaljno obrazloženje objektivnih okolnosti i utemeljenosti zahtjeva koji bi opravdao podršku SIPA-e u KTNZRZ predmetima. U konačnici, preporučuje se Strateškom forumu da posveti odgovarajuću pažnju pitanjima kapaciteta policijskih agencija za rad na predmetima ratnih zločina.

3. Preporučuje se tužiocima da u predmetima ratnih zločina redovno ulažu odgovore na žalbe odbrane, imajući prilikom toga u vidu praksu najviših sudova u Bosni i Hercegovini. S tim u vezi pozivaju se Republičko javno tužilaštvo RS, Federalno tužilaštvo FBiH, te glavni tužilac Tužilaštva BiH i Tužilaštva BD BiH, da se u pogledu izjavljivanja tužilačkih žalbi u predmetima ratnih zločina, te davanja odgovora na žalbe odbrane, izvrši pojačan nadzor nad radom tužilaca u cilju ujednačavanja primjene materijalnog i procesnog prava u prijedlozima žalbe koje se izjavljuju pred najvišim sudskim instancama u BiH.
4. S obzirom na veliki broj KTARZ predmeta registriran u tužilaštvima u BiH potrebno je u skladu sa Opštim obavezujućim uputstvima glavnih tužilaca / Smjernicama VSTV BiH izvršiti detaljan pregled i reviziju predmeta i poduzeti radnje ka donošenju adekvatne tužilačke odluke u predmetima gdje je ista moguća. Posebno se naglašava i skreće pažnja na uspostavljenu praksu rješavanja KTARZ predmeta u slučajevima posmrtnih ostataka za koje je postupkom provedene revizije od strane Međunarodne komisije za traženje nestalih konstatovano da su pogodni za trajni ukop i smještaj. Na taj način stiču se neophodni uslovi za donošenje tužilačke odluke u tim predmetima u skladu sa Smjernicama VSTV BiH o postupanju u KTN i KTA predmetima. S tim u vezi se pozivaju tužilaštva da razmotre postojeću dobru praksu, te zajedno sa Institutom za nestale osobe BiH i Međunarodnom komisijom za nestale osobe pokrenu radnje ka rješavanju KTARZ predmeta kroz trajne ukope i smještaj NN posmrtnih ostataka.
5. Predmeti sa procesnom smetnjom nedostupnosti prijavljenih/osumnjičenih lica predstavljaju jedan od uzroka otežanog procesuiranja predmeta ratnih zločina. Posljednji izvještaj Evropske komisije notira činjenicu izostanka funkcionalnije regionalne saradnje sa susjednim državama. S tim u vezi je nužno postupanje po obligatornim zaključcima VSTV BiH u pravcu kontinuiranog i redovnog poduzimanja procesnih radnji u pravcu

(1) stvaranja preduslova za raspisivanje potjernice, te (2) podnošenju urgencija za postupanje po ranije podnesenim zamolnicama, bez obzira na činjenicu da li je potjernica raspisana ili ne. Pored kanala komunikacije prema domaćim/stranim organima izvršne vlasti, uputno je i svrsishodno paralelno uspostaviti direktnu saradnju i komunikaciju sa nadležnom pravosudnom institucijom, odnosno INTERPOL-om. Istaknute obavezne radnje ne predstavljaju nerazuman teret u svakodnevnom radu tužilaca, posebno imajući u vidu kapacitete stručnog osoblja finansiranog u okvirima EU podrške IPA 2019. Poziva se VSTV na proaktivniji angažman prema Ministarstvu pravde BiH s ciljem unapređenja regionalne saradnje na političko-diplomatskom nivou sa relevantnim organima izvršne vlasti susjednih država u cilju otklanjanja prepreka u primjeni važećeg pravnog okvira.

6. Razumijevajući posljedice COVID-19 vanrednih režima rada pravosuđa u BiH, konstatuje se neophodnost uspostave strožih standarda procesne discipline u procesuiranju predmeta ratnih zločina. U tom smislu se naglašavaju zaključci VSTV BiH o dinamici sudskog postupka po principu „dan za dan“. Također, naslanjajući se na rokove Revidirane državne strategije, poziva se VSTV BiH da promptno uspostavi normativni model koji će onemogućiti neopravdano odugovlačenje sudskog postupka i osigurati kontinuitet procesne dinamike.
7. Ističe se svrsishodnost i sveobuhvatan značaj, te naglašava puna podrška radu Koordinacionog tijela odjelâ za podršku svjedocima uspostavljenog od strane Misije OSCE u BiH, a koordiniranog od strane Suda BiH i Tužilaštva BiH. S obzirom da je platforma koordinacionog tijela formalizirana obligatornim zaključcima VSTV BiH, pozivaju se sva tužilaštva i sudovi da pruže neophodnu podršku, te dosljedno i redovno učestvuju u djelokrugu rada Koordinacionog tijela. Posebno, trenutne aktivnosti Koordinacionog tijela u provođenju procesa procjene potreba, kapaciteta i resursa za pružanje podrške svjedocima u pravosudnim institucijama u BiH s ciljem usaglašavanja sa EU *acquis* dosezanja najviših standarda podrške i zaštite, te harmonizacije prakse postupanja sa svjedocima iziskuju proaktivni angažman svih sudova i tužilaštava.

Pored navedenih sistemskih aspekata, podsjećaju se tužioci i sudije na zaključke i preporuke VSTV BiH prema kojima unapređenje materijalnog i procesnog položaja svjedoka nužno potrebuje automatsko uključenje osoblja za podršku svjedocima u svim predmetima ratnih zločina što osigurava kvalitet pripreme svjedoka i detaljnu pouku o pripadajućim procesnim pravima. Neujednačenost zakonodavnog okvira zahtijeva da standard subjektivnog doživljaja svjedoka nužno predstavlja osnov utvrđivanja svojstva ugroženog svjedoka i svjedoka pod prijetnjom, te dodjelu sudskih mjera zaštite. U konačnici se ističe obaveza sudskog organa da, u okvirima glavnog pretresa, organizira i rukovodi procesom pripreme tehničkih preduslova saslušanja svjedoka putem uređaja za prenos slike i zvuka, bez obzira da li je riječ o svjedoku tužilaštva ili odbrane.

### **PANEL 3 – Značaj digitalnog okruženja u borbi protiv trgovine ljudima**

Panel 3 je tematski bio određen kao „Značaj digitalnog okruženja u borbi protiv trgovine ljudima“, a broj učesnika sa izlagačima je iznosio ukupno 35.

Učesnici i izlagači savjetovanja pridržavali su se dnevnog reda i tematske cjeline određene istim u potpunosti su ispoštovane

Prvi dan Savjetovanja, i to 18.10.2022. godine, osim uvodnog obraćanja, podijeljen je bio do ručka u dvije tematske cjeline, a nakon ručka u dvije sesije, sve kako je to naznačeno u dnevnom redu, nakon čega su uslijedili zaključci i preporuke.

Drugi dan Savjetovanja, i to 19.10.2022. godine, nastavljen je u sesijama, i to 3. i 4., kako je to naznačeno u dnevnom redu, nakon čega su uslijedili zaključci i preporuke.

Treći dan Savjetovanja, i to 20.10.2022. godine, nastavljen je kroz sesiju 5., te jednu tematsku cjelinu nakon toga, da bi potom uslijedili zaključci i preporuke.

Osim obrađenih tematskih cjelina po rasporedu dnevnog reda, Savjetovanje u odnosu na ovaj Panel obilježilo je izuzetno aktivno učešće svih učesnika bazirano na primjerima iz prakse i teoriji, te također identifikaciji problema u praksi i diskusije s ciljem iznalaženja rješenja za iste, itd.

Preporuke i zaključci doneseni u odnosu na ovaj Panel su slijedeći:

#### Saradnja i koordinacija

- Uvesti praksu „timskog rada“ – saradnja svih institucija (organizacija zajedničkih sastanaka u kontekstu poboljšanja saradnje i lakšeg rješavanja slučajeva) – multisektorska saradnja;
- Važnost lokalnih koordinacionih timova (LKT) i regionalnih monitoring timova (RMT) u saradnji sa institucijama ključnim u borbi protiv trgovine ljudima;
- Nastojati minimalizirati broj osoba u službenim prostorijama za saslušanja/razgovore sa potencijalnim žrtvama trgovine ljudima – osigurati adekvatnu prostoriju za ispitivanje kako bi se izbjegla sekundarna viktimizacija;
- Potrebno uključiti sudije sa svih nivoa vlasti na slične događaje/edukacije.

#### Zakonodavni okvir i praksa

- Podržati aktivnosti usmjerene na unapređenje zakonodavnog okvira i kapaciteta svih aktera u borbi protiv trgovine ljudima koji se temelji na ljudskim pravima u pristupu trgovini ljudima fokusiranim na žrtvu;
- Usvojiti definiciju žrtve krivičnog djela u procesnom i materijalnom krivičnom zakonodavstvu i prava na pratnju osobe od povjerenja;
- Osigurati žrtvi pravo na pružanje pravne pomoći od strane stručnih osoba, i u tom smislu izraditi i implementirati obavezujuća uputstva kako bi se osiguralo da se žrtve trgovine ljudima obavještavaju o njihovom pravu na postavljanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku, kao i informacije o pristupu o besplatnoj pravnoj pomoći (imenovanje besplatnih pravnih savjetnika ili ovlaštenih zastupnika koji će žrtvi pomoći u ostvarivanju prava, uključujući i podnošenje imovinsko-pravnog prijedloga), te da se o imovinsko-pravnom zahtjevu odlučuje u okviru krivičnog postupka, i obezbjedi praćenje izvršenja dosuđenih imovinskopravnih zahtjeva;
- Unaprijediti kapacitete organizacija za pružanje pravne pomoći kako bi mogli pomagati žrtvama od trenutka njihovog prvog kontakata sa organima krivičnog pravosuđa (savjetovanje, priprema i ohrabrenje žrtve prije uzimanja izjave, i podrška u toku saslušanja), kao i pravna pomoć i savjetovanje u ostvarivanju njihovih prava pred upravnim i drugim organima (regulisanje ličnih dokumenata, ostvarivanje prava iz sistema socijalne zaštite i dječije zaštite, regulisanje zdravstvenog osiguranja, pristupa



- obrazovanju, što uključuje i njihovu kvalifikaciju, dokvalifikaciju, prekvalifikaciju i pristupa tržištu rada);
- Intenzivirati napore na sankcionisanju potražnje usluga žrtava trgovine ljudima, krivičnim gonjenjem lica koja su ih koristili;
  - Intenzivirati krivično procesuiranje pravnih lica za, između ostalog, i trgovinu ljudima (četiri krivična zakona koji su na snazi u BiH sadrže odredbe koje propisuju krivičnu odgovornost pravnih lica);
  - U procesnom smislu više pažnje posvetiti utvrđivanju činjenica koje bi ukazivale na postojanje moći osumnjičenog/optuženog nad žrtvom, i time izbjeglo krivično procesuiranje žrtve krivičnog djela koja je bila prisiljena od strane učinitelja krivičnog djela na izvršenje krivičnog djela (princip nekažnjavanja žrtve trgovine ljudima propisan u definiciji krivičnog djela u sva četiri krivična zakona koji se primjenjuju u BiH);
  - Isključiti javnost prilikom pretresa (odrediti koja to lica mogu biti prisutna pri pretresu, kako bi se izbjeglo izlaganje žrtve daljoj stigmatizaciji vezanoj za trgovinu ljudima, što može ugroziti i njihovu sposobnost da prebrode svoju traumu);
  - Neophodne izmjene KZ i ZKP u smislu usklađivanja sa odredbama Konvencije o *cyber* kriminalu i drugim propisima iz te oblasti, sa fokusom na postupanje i zaštitu sa takvim dokazima/materijalima.
  - Članove radne grupe za izmjenu KZ-a i ZKP-a treba da čine profesionalci iz pravosuđa;
  - Izgradnja kapaciteta za usklađivanje sudske prakse kroz postojeće mehanizme (obuke, organizovanje panela za ujednačavanje sudske prakse između najviših sudskih instanci).

### Prevenција

- Edukacije se u budućnosti trebaju vršiti na multidisciplinarnan način, potrebno je više uključiti predstavnike policijskih agencija i pravosuđa;
- Intenzivirati edukacije na temu rizika u digitalnom okruženju, posebno u smislu rada sa mogućim žrtvama;
- Intenzivirati djelovanje na prevenciji trgovine djecom kroz podizanje svijesti o rizicima, vrbovanje i zlostavljanje u digitalnom okruženju. Potrebno je izvršiti usklađivanje KZ FBiH sa međunarodnim konvencijama (Lanzarote konvenciji i dr.) po modelu KZ RS-a.

### **PANEL 4 – Djeca u kontaktu i sukobu sa zakonom**

Panel 4 je tematski bio određen kao „Djeca u kontaktu i sukobu sa zakonom“, a broj učesnika sa izlagačima je iznosio ukupno 22.

Učesnici i izlagači savjetovanja pridržavali su se dnevnog reda i tematske cjeline određene istim u potpunosti su ispoštovane

Prvi dan Savjetovanja, i to 18.10.2022. godine, tematskim cjelinama obuhvaćene su novine u krivičnopravnoj zaštiti djece prema Nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH, kao i istražni postupci protiv punoljetnih osumnjičenih lica u krivičnim djelima počinjenim na štetu djece, sa posebnim osvrtom na krivična djela protiv spolnog integriteta. Na kraju dana uslijedila je diskusija i donošenje zaključaka.

Drugi dan Savjetovanja, i to 19.10.2022. godine, tematskim cjelinama obrađena je praksa sudova u kojima su djeca oštećena krivičnim djelom, te praksa postupanja tužilaštava u

predmetima krivičnog djela digitalnog zlostavljanja gdje su djeca počiniooci i žrtve. Na kraju dana uslijedila je diskusija i donošenje zaključaka.

Treći dan Savjetovanja, i to 20.10.2022. godine, tematskom cjelinom su obuhvaćeni seksualni delikti na štetu djece, nakon čega su uslijedili diskusija i zaključci.

Uz obradu tematskih cjelina iz dnevnog reda, Savjetovanje u odnosu na ovaj Panel obilježila je i obrada primjera iz prakse, diskusija na tu temu, identifikacije problema u praksi i iznalaženju problema za iste.

Zaključci doneseni u odnosu na ovaj Panel su slijedeći:

1. Da se u skladu sa rezultatima istrage, i nalazima vještačenja, u krivičnim djelima počinjenim na štetu djece, posebna pažnja posveti eventualno kvalifikovanom obliku, odnosno da li se za isti može optužiti.
2. Da se organizuje edukacija policijskih službenika u Federalnoj upravi policije u cilju dobijanja cetifikata za rad sa maloljetnim licima, te analogno ovoj aktivnosti, organizuje paralelna edukacija policijskih službenika Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, u cilju specijalizacije na predmetima Cyber kriminala, gdje su djeca počiniooci krivičnih djela, kao i onih djela gdje su djeca oštećeni.
3. Obzirom na povećani broj predmeta, koji uključuju termine obuhvaćene Konvencijom o Kibernetičkom kriminalu – Cyber konvencija, potrebno je organizirati konstantne edukacije tužilaca, sudija i stručnih savjetnika, sa upoznavanjem sa novitetima i terminologijom koja se koristi u navedenoj Konvenciji, a posebno imajući u vidu novi Nacrt izmjena Krivičnog zakona F BiH, u čiji tekst su inkorporirane navedene izmjene.
4. Da Ministarstvo pravde F BiH, pravovremeno pošalje poziv svim kantonalnim tužilaštvima u F BiH, radi učestvovanja u Javnoj raspravi o Nacrtu izmjena novog Krivičnog zakona F BiH, a u cilju lakše primjene u praksi.
5. Da se uvede oznaka predmeta KTD koja označava maloljetno lice na čiju štetu je počinjeno krivično djelo, te uputi Upit Stalnoj komisiji za efikasnost rada tužilaštava ( u daljem tekstu: Stalna komisija) pri Visokom sudačkom i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: VSTV BiH), pred kojom je ova tematika već razmatrana, a na prijedlog Tima za uglašavanje TCMS-a sa Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Federaciji Bosni i Hercegovini.
6. Da se oformi tim koji će sačiniti Nacrt Pravilnika o posebnom vrednovanju predmeta gdje su maloljetna lica oštećena krivičnim djelom, odnosno da se uspostavi jasna distinkcija između predmeta općeg kriminala ( Napr. Krađa, i Spolni odnošaj sa djetetom). Nakon usklađenog Nacrta teksta Pravilnika da se isti proslijedi Stalnoj komisiji i VSTV-u BiH, na usvajanje.
7. U saradnji sa nevladinim organizacijama ( koje već provode ove aktivnosti), organizovati obuke, za prosvjetne radnike, (osnovne i srednje škole) kao i osoblje koje radi u predškolskim ustanovama, kao i edukacija djelatnika nadležnih Centara za socijalni rad o izazovima i opasnostima kojima se djeca mogu susresti koristeći internet.

## **PANEL 5 – Specifičnosti regionalnog pristupa u istragama organiziranog kriminala i oduzimanja nezakonito stečene imovine na Zapadnom Balkanu**

Panel 5 je tematski bio određen kao „Specifičnosti regionalnog pristupa u istragama organiziranog kriminala i oduzimanja nezakonito stečene imovine na Zapadnom Balkanu“, a broj učesnika sa izlagačima je iznosio ukupno 39.

Učesnici i izlagači savjetovanja pridržavali su se dnevnog reda i tematske cjeline određene istim u potpunosti su ispoštovane.

Prvi dan Savjetovanja, i to 18.10.2022. godine, osim uvodnog obraćanja, podijeljen je bio u četiri tematske cjeline kako je to naznačeno u dnevnom redu. Na kraju dana uslijedila je diskusija i donošenje zaključaka.

Drugi dan Savjetovanja, i to 19.10.2022. godine, sadržan je u jednoj tematskoj cjelini kako je to naznačeno u dnevnom redu. Na kraju dana uslijedilo je donošenje zaključaka.

Treći dan Savjetovanja, i to 20.10.2022. godine, bio je određen za donošenje zaključaka ovog Panela.

Osim tematske obrade cjelina naznačenih u dnevnom redu, Savjetovanje je u odnosu na ovaj Panel obilovalo i primjerima iz prakse u okviru čega je bilo izraženo aktivno učešće svih učesnika kroz diskusiju i interakciju, što je rezultiralo identifikaciji problema u praksi i nastojanju da se pronađu rješenja za iste, i dr..

Zaključci doneseni u odnosu na ovaj Panel su slijedeći:

- Primjena Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom („Službene novine Federacije BiH, 71/14) rezultirala je vidljivim napretkom cjelokupnog sistema oduzimanja nezakonito stečene imovinske koristi u Federaciji Bosne i Hercegovine u odnosu na period prije primjene spomenutog zakona. Međutim, iskustva praktičara koji primjenjuju ovaj propis pokazala su potrebu za noveliranjem pojedinih instituta i odredbi samog zakona. U tom smislu pozdravljaju se aktivnosti koje poduzima Federalna agencija za upravljanje oduzetom imovinom koje su usmjerene u pravcu donošenja izmjena i dopuna ovog zakona;
- Prihvaćeni Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom od strane Predstavničkog doma i Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine može poslužiti kao dobar temelj za izradu Prijedloga zakona.
- Sugerise se radnoj grupi za izradu Prijedloga zakona koja bude imenovana od strane Federalne agencije za upravljanje oduzetom imovinom kao obrađivača propisa, da ima u vidu i sa dužnom pažnjom razmotri primjedbe, prijedloge i sugestije iznesene u javnoj raspravi koje su dostavljene u pisanoj formi od strane Krivičnog odjeljenja Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnog tužilaštva Federacije Bosne i Hercegovine i Kantonalnog tužilaštva Kantona Sarajevo, a sve u cilju izrade kvalitetnog i u praksi efikasno primjenjivog propisa. Sve sugestije koje su iznesene tokom samog

Savjetovanja tužilaca i posebnog panela posvećenog oduzimanju imovinske koristi također treba uzeti u razmatranje prilikom sačinjavanja radne verzije prijedloga izmjena i dopuna ZONSIKD i njegovog upućivanja u proceduru usvajanja;

- U sklopu procesa izrade prijedloga izmjena i dopuna ZKP i ZONSIKD razmotriti mogućnosti olakšanog pristupa tužilaca i policijskih službenika relevantnim evidencijama, registrima i bazama podataka državnih organa i institucija različitih nivoa, te osigurati promptno i adekvatno postupanje po zahtjevima za dostavljanje informacija i naredbama koje se u skladu sa ZKP upućuju državnim organima, javnim preduzećima, te pravnim i fizičkim osobama u Bosni i Hercegovini u cilju što efikasnijeg provođenja krivičnog postupka, te identifikacije i pronalaženja imovinske koristi pribavljene počinjenim krivičnim djelom;
- Imajući u vidu da mjera oduzimanja imovinske koristi ima supsidijaran karakter u odnosu na imovinskopravni zahtjev, može se reći da bi bilo koje provođenje finansijske istrage radi privremenog oduzimanja imovine odnosno određivanja mjera osiguranja imovinske koristi bilo uzaludno ukoliko je identifikovan oštećeni koji je postavio imovinskopravni zahtjev (u iznosu pribavljene koristi). Kako se radi prije o pravilu negoli izuzetku, to će provođenje finansijske istrage i eventualno predlaganje mjera osiguranja imati samo formalni karakter, bez stvarnog konačnog rezultata – osiguranja i naknadno trajnog oduzimanja imovinske koristi, dok će neminovno imati negativne efekte na efikasnost i ekonomičnost postupka. Stoga bi *de lege ferenda* bilo uputno razmotriti mogućnosti izmjena i dopuna relevantnih zakonskih odredbi, kako bi se omogućilo efikasnije oduzimanje imovinske koristi koje će biti i stvarno provodivo, uz garanciju namirenja osnovanog imovinskopravnog zahtjeva iz tako oduzete imovine, bar u onim slučajevima kada su konkretnim krivičnim djelom oštećeni budžeti i vanbudžetski fondovi u FBiH;
- Potrebno je afirmisati provođenje finansijskih istraga u predmetima tzv. opšteg kriminala, posebno organizovanog kriminala u vezi sa trgovinom opojnim drogama, oružjem, trgovinom ljudima i sl. u kojima prošireno oduzimanje može imati naročit značaj;
- Kako su u prethodnom periodu izostali rezultati u pogledu provođenja posebnih postupaka za oduzimanje imovinske koristi, potrebno je temeljito analizirati adekvatnost relevantnih odredbi ZONSIKD koje se odnose na ovaj postupak radi njihovog revidiranja i/ili iznalaženja rješenja za njihovu stvarnu i učinkovitu primjenu u praksi;
- U pogledu finansijskih istraga, važno je ukazati da se posebne istražne radnje mogu efikasno koristiti i za utvrđivanje imovinske koristi koja bi mogla poticati od izvršenja krivičnog djela i potrebno ih je, u skladu sa zakonskim uvjetima primjenjivati kao sastavni dio finansijskih istraga. U tom smislu, posebne istražne radnje je važno predlagati i koristiti u najranijoj fazi izvršenja krivičnog djela ukoliko su ispunjeni zakonom propisani uslovi;
- U cilju efikasnije primjene posebnih istražnih radnji u okviru finansijskih istraga, tužioci i ovlaštene službene osobe policije (koji nadziru ili izvršavaju posebne istražne radnje), trebaju biti adekvatno educirani i obučeni na temu utvrđivanja imovinske koristi koja bi mogla poticati od izvršenja krivičnog djela. U te svrhe, potrebno je razviti posebne edukativne priručnike i druge materijale za obuku u ovoj oblasti;
- U pogledu standarda zaštite ljudskih prava u postupcima za oduzimanje imovinske koristi i nezakonito stečene imovine u punoj mjeri je potrebno primjenjivati standarde razvijene kroz praksu ESLJP i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, i prilikom

oduzimanja predmeta i imovinske koristi mora se uzeti u obzir i obrazložiti srazmjernost/proporcijalnost kako bi se izbjegla arbitrarnost u odlučivanju;

- Važno je nastaviti sa aktivnostima multidisciplinarnе edukacije i obuke svih involviranih profesionalaca (nosioci pravosudnih funkcija, ovlaštene službene osobe, službenici drugih nadležnih institucija i dr.) te kontinuirano učestvovati u različitim inicijativama na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom planu, a sve sa ciljem unaprijeđenja saradnje, komunikacije i koordinacije između institucija koje provode finansijske istrage i postupke za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima. Potrebno je pružiti podršku i aktivno sudjelovati u regionalnoj mreži profesionalaca u oblasti oduzimanja imovinske koristi koja je uspostavljena u okviru AIRE projekta koji podržava Vlada Velike Britanije, a sve sa ciljem uzajamne saradnje, razmjene iskustava i najboljih praksi između institucija u regionu Zapadnog Balkana.

## **PANEL 6 – Nasilje nad ženama**

Panel 6 je tematski bio određen kao Finansijske istrage: „Nasilje nad ženama“, a broj učesnika sa izlagačima je iznosio ukupno 25.

Učesnici i izlagači savjetovanja pridržavali su se dnevnog reda i tematske cjeline određene istim u potpunosti su ispoštovane.

Prvi dan Savjetovanja, i to 18.10.2022. godine, osim uvodnog obraćanja, podijeljen je bio u četiri tematske cjeline kako je to naznačeno u dnevnom redu. Na kraju dana uslijedilo je donošenje zaključaka.

Drugi dan Savjetovanja, i to 19.10.2022. godine, sadržan je u jednoj tematskoj koja se ogledala u Procesuiranju seksualnog uznemiravanja u praksi pravosuđa u BiH, dok je na kraju dana urađena studija slučaja i nakon toga diskusija.

Treći dan Savjetovanja, i to 20.10.2022. godine, sadržavao je jednu tematsku cjelinu: „Metode prevazilaženja profesionalnog sagorijevanja“.

Zaključci doneseni u odnosu na ovaj Panel su slijedeći:

Nakon završetka ovog Panela uz podršku Atlantske inicijative na kojem su ponovljeni raniji izazovi kako u procesuiranju krivičnih djela protiv spolne slobode i morala i seksualnog uznemiravanja, tako i u sudskoj praksi te imajući u vidu i zaključke sa panela sudija iz krivične oblasti iz juna 2022.godine, proizašli su sljedeći zaključci:

- nastaviti sa kontinuiranom edukacijom nosilaca pravosudnih funkcija u podizanju svijesti o specifičnosti krivičnih djela protiv spolne slobode i morala i seksualnog uznemiravanja sa aspekta izvršioca djela i prava žrtve;
- istrage kod ovih krivičnih djela treba učiniti efikasnim u smislu oznake hitnosti u postupanju a sve u cilju efikasnog procesuiranja učinioca djela s jedne strane i zaštite i sprečavanja retraume žrtve s druge strane. (praksa iz pravosuđa BiH pokazuje da istrage kod ovih krivičnih djela traju predugo, najčešće od od 6 mjeseci do tri godine);
- unaprijediti u optužnicama opis radnji izvršenja djela u skladu sa obilježjima konkretnih krivičnih djela u ovoj oblasti kao i prikupljenih dokaza u smislu pravilnog prepoznavanja kvalifikovanih oblika ovih krivičnih djela;

- pažljivo prikupljati dokaze tokom istrage uz saradnju sa sudovima (sudija za prethodni postupak) u cilju obezbjeđenja zakonitog prikupljanja dokaza;
- posebnu pažnju posvetiti položaju žrtava u ovim krivičnim postupcima a posebno u fazi prijave i istrage da bi se žrtve ohrabrile da svjedoče kako tokom prikupljanja dokaza tako i pred sudovima;
- tokom istrage potrebno je obezbijediti posebnu komunikaciju sa žrtvom u cilju psihološke potpore prilikom davanja izjave žrtve kao i redovno provođenje psihološkog vještačenja traume žrtve;
- pažljivo se odnositi tokom istrage prema dokazu – medicinska dokumentacija (ginekološki nalaz) u vezi fizičkog pregleda žrtve u smislu obezbjeđenja pismene saglasnosti žrtve da je svjesna svojih prava u skladu sa članom 8 (pravo na privatnost) Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda te da pristaje da se ovaj dokaz koristi u krivičnom postupku;
- uvesti u praksu tužilaštava da ocjeni vjerodostojnosti iskaza žrtve daju značaj pred sudovima, ne samo zbog drugih dokaza koji potkrepljuju iskaz žrtve, već i naglasiti značaj iskaza žrtve u odnosu na okolnosti izvršenja djela, preživljenu traumu i posljedice djela ne samo za žrtvu već i za širu zajednicu;
- u završnoj riječi pred sudovima pored obrazlaganja dokaza koji potkrepljuju izvršenje djela, posebno dati ocjenu otežavajućih i olakšavajućih okolnosti za koje tužilac smatra da su od odlučnog značaja za izricanje sankcije prema učiniocima;
- kreirati nove edukacije za nosioce pravosudnih funkcija u podizanju svijesti u primjeni Evropske konvencije u borbi protiv nasilja prema žena i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) obzirom na usvojeni Nacrt izmjena Krivičnog zakona FBiH gdje se predlažu suštinske izmjene kod krivičnih djela protiv spolne slobode i morala u skladu sa Konvencijom;
- predvidjeti u planovima CEST-a FBiH i CEST RS redovne obuke nosilaca pravosudnih funkcija koje se odnose na seksualno uznemiravanje, posebno imajući u vidu da su pripremljene izmjene KZ-a u Federaciji BiH koje uvode ovo djelo kao novo u KZ FBiH;
- pripremiti i provesti obuke za sva kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova, kao i pripadnike SIPA-e.

## **PANEL 7 – Integritet, etika i odgovornost sudija i tužilaca**

Panel 7 je tematski bio određen kao „Integritet, etika i odgovornost sudija i tužilaca“, a broj učesnika sa izlagačima je iznosio ukupno 20.

Učesnici i izlagači savjetovanja pridržavali su se dnevnog reda i tematske cjeline određene istim u potpunosti su ispoštovane.

Ovaj Panel održan je treći dan Savjetovanja, i to 20.10.2022. godine, a tematske cjeline obrađene istim su slijedeće: Integritet, etika tužilaca/sudija –perspektiva advokature Vladimir Beljanski, predsjednik Advokatske komore Vojvodine (online učešće Skype aplikacijom) i Funkcionalna samostalnost sudija/tužilaca u praksi VSTV-a pouka za integritet – Alena Kurspahić Nadarević, glavni disciplinski tužilac u Uredu disciplinskog tužioca VSTV-a BiH/Mirza H. Omerović, zamjenik glavnog disciplinskog tužioca u Uredu disciplinskog tužioca VSTV-a BiH. Na kraju panela održana je diskusija i doneseni zaključci.

Zaključci doneseni u odnosu na ovaj Panel su slijedeći:

- udruge bi trebale imati istaknutiju ulogu po ovim pitanjima te javno reagirati (putem priopćenja, izjava i sl.) kako bi zaštitile integritet svoje profesije i svojih članova,
- sudionici su bili jednoglasni u zaključku da bi udruge trebale javno podržati obvezujuće odluke disciplinskih tužitelja protiv tužitelja i osuditi neprihvatljivo ponašanje svojih članova.

Zaključno se opravdano i utemeljeno ističe kako se ovogodišnje Savjetovanje, po kvaliteti, broju učesnika i organizaciji pozitivno ističe u odnosu na savjetovanja održana prethodnih godina i nadmašuje po svim bitnim parametrima.

Visok stepen kvalitete Savjetovanja nalazi svoje objektivno uporište u izuzetno predanim, stručnim, kvalitetnim i praktičnim predavanjima izlagača, što je kao lančanu reakciju za sobom povlačilo isto tako stručne i kvalitetne diskusije koje su se odnosile kako na konkretno i suštinsko prepoznavanje problema u praksi, tako i na poboljšanje rada u pravosuđu, kroz usvajanje zaključaka kao inicijalnog koraka usmjerenog na rješavanje identificiranih problema. Najbolji pokazatelj kvalitete i visoke stručnosti održanog Savjetovanja su pozitivne reakcije učesnika koji nisu krili zadovoljstvo kako u pogledu organizacije, tako i u pogledu onog najvažnijeg, a to je izražen kvalitativan edukativni učinak na svakog od njih ponaosob, što će istim biti uveliko od pomoći prilikom obavljanja svakodnevnih poslova.

Nije zanemariva činjenica da je ovogodišnje savjetovanje prošireno i za sedmi panel „Integritet, etika i odgovornost sudija i tužilaca“, što samo po sebi kvalitetu Savjetovanja izdiže za jedan novi nivo, te pored toga predstavlja pozitivan primjer stremljenja da se unaprijedi Savjetovanje s ciljanim izborom tematike panela koji su od suštinski stručnog značaja. Dakle, nije riječ o proširenju radi proširenja, već o potrebi da se u uvom dijelu prošire paneli, jer integritet, etika i odgovornost nosioca pravosudnih funkcija čine temelj tih funkcija na kojem se gradi stručnost, profesionalnost, predanost i odgovornost svakog nosioca pravosudne funkcije ponaosob, što za sobom povlači građenje povjerenja javnosti u pravosuđe u cjelini.

Ono što je specifično u odnosu na svaki panel zasebno jeste da je akcenat stavljan na identifikaciju problema iz prakse sa kojima se učesnici svakodnevno susreću, što je od velikog značaja kako bi se iznašla adekvatna i kvalitetna rješenja kroz suštinski konkretizirane diskusije i aktivne interakcije svih učesnika.

Savjetovanje održano na naprijed navedeni način, na najbolji mogući način doprinosi unificiranju prakse i poboljšanju rada pravosuđa uopće.

**PREDSJEDNICA  
UDRUŽENJA TUŽILACA FEDERACIJE BiH  
Šeila Heljić**